

Dana Vodrážková: SLYŠÍ ČERVENÁ KARKULKA?

Četba vedle nezanedbatelného přínosu k výuce jazyka vytváří i kulturní povědomí, formuje a vychovává člověka už od prvních čtenářských krůčků a provází ho celým životem.

Četbou člověk získá hodně informací, vzdělává se po všech stránkách a zvláště to platí o neslyšících dětech, které protože neslyší, nemohou postřehnout obrovské množství informací, které zachycují slyšící děti ze svého okolí, a tak **četba pro neslyšící dítě znamená často jedinou cestu ke vzdělanosti**. Vzdělaný neslyšící člověk se pak může lépe uplatnit na pracovním trhu, nenechá se lehce ošidit od kdejakých podvodníků a širokou škálou svých vědomostí obohacuje nejen svůj život, ale své vědomosti může předávat i svým neslyšícím přátelům a dětem a tak nevědomky pomáhá zvyšovat vzdělanost ostatních neslyšících.

Téměř každé dítě, a tedy i neslyšící se dříve či později naučí zvládat techniku čtení. Ale ne každé dítě čte rádo. V tom není rozdíl mezi slyšícími a neslyšícími dětmi. **Mnoho neslyšících dětí však nečte jen proto, že čtenému nerozumí!**

„Kořeny postojů neslyšících dětí k četbě jsou myslím jasné: Četba je pro ně nesrovnatelně obtížnější, neboť neslyší. Ne že by nebyly schopny myslet a dorozumět se, tou schopností jsou obdařeny všechny lidské bytosti, ale tomu, aby se tato vrozená schopnost uspokojivě rozvíjela, je zapotřebí jednak podnětů k významuplným dialogům, v nichž se jazyk rozvíjí ve své interakční funkci, jednak podnětů, které podporují rozvoj jazyka jako prostředku myšlení, a samozřejmě také rozvoj myšlení samého.“ (Macurová 2000, s. 35)

V základních školách pro sluchově postižené se často učitelé dopouštějí té chyby, že se spokojí s tím, že se jejich žáci naučí dávat všechna písmena do souvislosti s hláskami, které se učí vyslovovat, a jsou tedy schopni číst nahlas jakýkoliv text, aniž by si ověřili, zda děti chápou význam slov, která vyslovují. Neslyšící děti se pak naučí z paměti odříkávat celé věty bez toho, aby chápaly jejich smysl. A sama ze své zkušenosti vím, že i když si to učitel a rodiče uvědomí, nechtějí to akceptovat a raději si namlouvají, jaké mají „úspěchy“ u svého neslyšícího dítěte či žáka, než aby se zamysleli nad tím, jedná-li se ještě vůbec o čtení v tom pravém slova smyslu, když se neslyšící dítě „naučí číst“ něco, čemu nerozumí. **Je to vůbec ještě čtení v pravém slova smyslu, když se neslyšící dítě „učí číst“ něco, čemu nerozumí?**

Ve svých dalších řádcích se budu zabývat tím, jak tento jev odstranit a jaké metody k tomu použít. Na toto téma jsem si přečetla několik zajímavých knih a článků a vybrala z nich podle mne to nejdůležitější, co se má uplatňovat u začínajících neslyšících čtenářů. I já jsem neslyšící a myslím, že kdybych před více než 20 lety byla takto vedena ve svých čtenářských začátcích, neměla bych dnes s porozuměním textu problémy.

„Co bychom si měli uvědomit, abychom neslyšícím dětem vstup do světa tištěného a psaného slova co nejvíce usnadnili? V tom nejranějším věku bychom se měli snažit, aby neslyšícímu dítěti bylo jasné, že tištěnému nebo psanému slovu se připisuje nějaká důležitost. Neslyšící dítě by mělo lidi okolo sebe vídat s knížkami, časopisy, novinami apod.. Měli bychom mu vysvětlit, že čtením se předávají nějaké informace či zprávy. Zároveň by dítě mělo vidět souběžně se čtením také praktické výsledky čtení. Měli bychom ho upozorňovat, že čtený text a praktický život spolu souvisí, a předvádět mu to názorně.“ (Macurová 2000, s. 36)

„Nejdříve bychom se měli zaměřit na to, aby neslyšící dítě umělo dobře „číst“ obrázky, protože právě ony mu budou pomáhat při rozvoji čtenářských dovedností. (...) Vhodné a věku přiměřené hříčky s obrázky, později s písmenky a slovy usnadní dítěti první kroky, podporují rozvoj zrakového vnímání, schopnost orientace a pěstují smysl pro slovní humor.“ (Červenková 1992, s.13, 19)

„Je důležité na každé čtení dítě „předpřipravit“, utvořit mu pro čtení nějaký „rámec“ a předem mu vysvětlit, o čem bude řeč, aby mělo z čeho do textu dosazovat a aby mohlo text domýšlet.“ (Macurová 2000, s. 36)

Rodiče musí svému dítěti vysvětlit spoustu věcí, chtějí-li, aby se orientovalo v textu a chápalo souvislosti. Musí vycházet z předpokladu, že neslyšící dítě má jen velmi malé nebo žádné základní informace o světě a téměř žádné zkušenosti. Dospělí ho musí formou hry poučit o společenských pravidlech, o běžných zvycích a zásadách, o morálním a hodnotovém systému ve společnosti.

Zvládnutí čtení s porozuměním je pro neslyšící dítě obtížnou a náročnou záležitostí. Musíme si uvědomit, že v začátcích učení začínající čtenáři dělají hodně chyb. V tomto období je na místě tolerance, chyby a omyly v tomto období nejsou chybami v pravém smyslu slova. **Pro neslyšícího čtenáře je podle mě velmi důležité přizpůsobit děj čteného textu světu neslyšících, kterému rozumí, protože v něm žije.** Proč by třeba Karkulka nemohla být neslyšící – a přizpůsobit této situaci celý děj?

Karkulka se sklonila nad košíčkem, aby naposledy zkontrolovala víno a bábovku pro babičku. Otočila se, protože jí maminka zaklepala na rameno. Chtěla ji totiž ještě upozornit, aby v lese dávala pozor na cizí lidi a neznámá zvířata. „Karkulko, běž a neohlížej se, kdybys za sebou viděla cizí stín. Lesem se prý toulá vlk!“ znakovala na Karkulku.maminka.

...

Karkulka vesele poskakovala, prohlížela si stromy, sbírala borůvky, když v tom za keříčkem spatřila divný stín. Poznala v něm velký obličej se špičatým čumákem a velkýma ušima. Stín vrtěl dlouhým ocasem. Takový stín lidé nemají, pomyslela si Karkulka, zapomněla na maminčiny rady, otočila se a už stála proti vlkovi.

...

Zaklepala na dveře. Věděla, že v tu chvíli se babičce v pokoji rozsvítilo nade dveřmi světlo, tak čekala, až přijde otevřít. Nic. Ještě chvíli stála a pak vstoupila. Babička se jí dnes zdála nějaká jiná, a proto se jí zeptala: „Babičko, proč máš dnes tak velké oči?“ Nad obrovskou peřinu se zvedly dvě velké ruce a velmi pomalu znakovaly: „To abych tě, moje Karkulko, lépe viděla.“ Karkulce údivem málem upadl košíček s dárky, když uviděla babiččinu velkou pusou...

Upravit takto pohádky, příběhy a články dá sice trochu práce, ale neslyšící čtenář vám za to bude vděčný, protože bude moci porovnávat vnímaný text se svými zkušenostmi a znalostmi. A o tom je čtení s porozuměním.

Je velmi důležité si s neslyšícími dětmi o přečteném textu povídat, rozebírat děj a v běžném životě navozovat podobné situace. Čím více má neslyšící dítě osobních zkušeností z různých situací, tím více může už podle nadpisu předpokládat, o čem bude řeč, jak bude asi děj probíhat, a dohadovat se, jak to dopadne. Můžeme dítě vybídnout, aby si dle nadpisu a doprovodné ilustrace vytvořilo samo na základě předpokladové báze představu o obsahu a stavbě textu. Rodič pak může klást pomocné otázky zaměřené na téma čteného a vést tím dítě k samostatnému formulování otázek.

Na závěr těchto vybraných poznámek o funkčním čtení neslyšících dětí bych chtěla zdůraznit klíčový význam jazyka. A připomněla bych, že důležitou roli v raném rozvoji dítěte plní každý jazyk, ne nutně ten, kterým bude dítě později číst. *„At’ už užíváme jakýkoliv přirozený jazyk, vždy se učíme prostřednictvím jazyka, zároveň se učíme jazyk a také se učíme něco o jazyce. A to všechno se při pozdějším vstupu do psané formy jazyka – nebo do jazyka jiného – zhodnocuje a zúročí.“* (Macurová 2000, s. 41–42)

Pokud se při učení se čtení se svým neslyšícím dítětem na toto vše zaměříme hned od počátku, určitě nám z našeho malého začínajícího čtenáře vyroste člověk, kterému nebude dělat problém si cokoli přečíst a porozumět tomu, ale i čtenář, který bude navštěvovat knihovny, knihkupectví a odnášet si domů spousty knih a časopisů, aby si čtením v nich neustále zvyšoval svoji vzdělanost. Přeji všem, kteří to nenechají jen na učitelích ve škole a pustí se sami do této nelehké práce, spoustu výborných nápadů, ještě více trpělivosti a elánu a podpory od všech, kterým záleží na vzdělanosti neslyšících.

Dana Vodrážková

Literatura

- ČERVENKOVÁ, A. *Jak jsme se učili číst*. Praha: Knihovna časopisu Gong, sv. 18, 1992.
- ČERVINKOVÁ, I. *Předjetí hluchoty v úpravách českého učebního textu*. Diplomová práce. Praha: ÚČJTK FF UK, 2001.
- HUDÁKOVÁ, A. Čtení s porozuměním vyžaduje znalost jazyka. In *Co a jak číst se SP dítětem*. Praha: FRPSP, 1999, s.25–26.

MACUROVÁ, A. Předpoklady čtení. In *Četba sluchově postižených*. Praha: FRPSP, 2000, s. 35–42.

NEBESKÁ, I. *Úvod do psycholingvistiky*. Praha: H&H, 1992.